

Finansdepartementet
Avdelningen för offentlig upphandling
103 33 Stockholm

Stockholm
2022-01-31

Vår referens
Magnus Johansson

Fi2021/03461

Remissvar Ds 2021:31 ”En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling”

Företagarna är Sveriges största medlemsorganisation för företagare och företrädare i huvudsak små och medelstora företag inom privat sektor med cirka 60 000 medlemmar. Alla branscher finns representerade och medelantalet anställda per företag är 4–5 personer.

I promemorian föreslås en skyldighet för upphandlande myndigheter och enheter att beakta klimatet vid offentlig upphandling. Vidare anges att myndigheterna och enheterna även ska beakta miljön, människors hälsa, djuromsorg samt sociala och arbetsrättsliga aspekter när det är relevant med hänsyn till upphandlingens syfte. Det föreslås även att upphandlande myndigheter och enheter ska besluta om riktlinjer för hur dessa intressen ska beaktas.

Företagarna har fått möjlighet att yttra sig över rubricerad promemoria. Nedan följer våra synpunkter.

Sammanfattning

Företagarna välkomnar att upphandlande myndigheter och enheter ska bidra till en mer hållbar offentlig upphandling. Det är viktigt att skattemedel spenderas på ett sådant sätt som ger mest valuta för pengarna, samtidigt som viktiga samhällsintressen kan beaktas. Den föreslagna lagändringen innebär att ”bör-regeln” i 4 kap. 3 § respektive 19 kap. 3 § LOU ersätts med en ”ska-regel” och motsvarande ändringar föreslås i LUF och LUK. Företagarna avstyrker förslaget mot bakgrund av att upphandlande myndigheter och enheter redan nu har möjligheten att beakta samhällsintressen vid offentlig upphandling. Föreslagna regelförändringar riskerar därför att bli endast symboliska. Företagarna anser att hållbar offentlig upphandling i stället ska styras av omständigheter som de upphandlande organisationerna, i dialog med näringslivet, själva kan förfoga över. Avsaknad av sanktionsmöjligheter i förslagen och brist på avtalsuppföljning bidrar till att skapa osäkerhet för leverantörer, något som kan påverka konkurrensen negativt. Företagarna tillstyrker dock att upphandlande organisationer ska besluta om riktlinjer för hur samhällsintressen i offentlig upphandling ska beaktas.

Företagarnas synpunkter

Företagarna välkomnar initiativen till att bidra till en mer hållbar offentlig upphandling. Offentliga inköp ska inte bara tillgodose de behov beställarna har utan även kunna bidra till att uppnå samhällsnyttiga mål. Det är även av vikt för att kunna gå framåt i Agenda 2030:s mål, att offentliga affärer ska verka för att bidra till en hållbar konsumtion och produktion. Det framgår vidare av den nationella upphandlingsstrategin att Sverige ska ligga i framkant och vara ett föredöme när det gäller miljöanpassad offentlig upphandling.

Av Företagarnas medlemmar är det 27 procent som någon gång lämnat anbud i en offentlig upphandling. Av våra egna undersökningar framgår att de främsta skälen till att inte lämna anbud i offentlig upphandling är att det för krångligt och att kraven är svåra att uppfylla. Av senaste offentlig

statistik framgår att det är i genomsnitt 4,9 anbud per upphandling, en summa som borde vara betydligt högre utifrån ett sunt konkurrensperspektiv. En kritik som lyfts av våra medlemsföretag är vidare att beställarna kommer längre och längre bort från själva kontrakt föremålet. Hur förslagen påverkar förutsättningarna för en sund konkurrens lyfts överhuvudtaget inte i promemorian. En förutsättning för att fler företag ska få möjlighet att lämna anbud är att marknaden i högre grad involveras i form av dialog, så att krav som ställs inte får uteslutande effekter. Dialog bidrar till att ställa smartare hållbara krav i offentliga upphandlingar, krav som sedan ger leverantörerna goda förutsättningar för att bidra till en hållbar omställning.

Upphandlande organisationer kan genom sina offentliga upphandlingar främja affärsmodeller med hållbarhet som utgångspunkt och därmed bidra till att öka takten för en mer hållbar omställning. Att ställa relevanta och väl avvägda hållbarhetskrav är dock komplicerat. Upphandlingsmyndigheten spelar därför en viktig roll för att ge stöd åt upphandlande organisationer att bidra till att den offentliga affären blir mer hållbar, annars riskerar tillämpningen bli alltför oförutsägbart och spretigt.

Upphandlande myndigheter och enheter har redan enligt gällande rätt en frihet att definiera och bestämma vad som ska upphandlas och vilka mervärden som ska premieras. Ytterst avgör de grundläggande upphandlingsrättsliga principerna vad som kan anses vara tillåtet. Det finns en stor risk för att föreslagna skyldigheter endast får en symbolisk karaktär. Företagarna avstyrker därför föreslagna lagändringar. Låt i stället upphandlande myndigheter och enheter beakta miljö-, sociala- och arbetsrättsliga hänsyn när upphandlingen motiverar detta på frivillig basis, i dialog med näringslivet.

Det framgår inte av promemorian vad som händer för det fall upphandlande myndigheter och enheter väljer att inte beakta samhällsintressen i sina offentliga upphandlingar. Det kan därför ifrågasättas huruvida en sådan skyldighet ska införas då det inte finns några sanktioner kopplade till lagförslaget. Det kan få stora konsekvenser för de leverantörer som ställer om sin verksamhet i tron om att få en konkurrensfördel, medan det i praktiken riskerar att bli en konkurrensnackdel om reglerna inte följs.

En förutsättning för hållbar offentlig upphandling är att upphandlande myndigheter och enheter lägger större vikt vid avtalsuppföljning, något som inte adresseras i promemorian. Idag är det många upphandlande organisationer som saknar systematik kring avtalsuppföljning. Företagarna anser därför att lagstiftningen bör kompletteras i denna del. En bristande avtalsuppföljning i kombination med avsaknad av sanktioner i förslaget gör att det skapas en otrygghet för de leverantörer som tar ansvar i hållbarhetsfrågor. Något som på sikt kan urholka förtroendet för den offentliga affären.

Företagarna tillstyrker förslaget att upphandlande myndigheter och enheter ska besluta om riktlinjer om hur klimatet, miljön, människors hälsa, djuromsorg samt sociala och arbetsrättsliga aspekter ska beaktas.

Fredrik Östbom
Samhällspolitisk chef
Företagarna

Magnus Johansson
Konkurrens- och upphandlingsexpert
Företagarna